

Cecilija PĖŽELYTĖ-LAPKUVIENĖ

APIE ADEODATĄ TAURAGĮ IR JO VAIKYSTĘ

Adeodatas TAURAGIS (1936–2004) – vargonininko, choro dirigento, pedagogo Juozo Pėželio (1907–1959) sūnus, žinomas Lietuvos muzikologas, muzikos vadovėlių, muzikos įrašų anotacijų, straipsnių apie muziką autorius, radijo, televizijos laidų, koncertų vedėjas, lietuviškos „Muzikos enciklopedijos“ įkvėpėjas, mokslinės redakcinės tarybos narys, Lietuvos muzikos ir teatro akademijos docentas, kolegų ir studentų pagarbiai vadintas Metru ir Profesoriumi. Jį prisimena sesuo Cecilija PĖŽELYTĖ-LAPKUVIENĖ.

ADEODATAS TAURAGIS AND HIS CHILDHOOD

Adeodatas TAURAGIS (1936–2004) was the son of the organist, choir conductor, and teacher Juozas Pėželis (1907–1959). He was a well-known Lithuanian musicologist, the author of a number of music textbooks, record abstracts, and articles on music, the host of a plethora of radio and television shows and concerts, an inspiration to the Lithuanian Music Encyclopaedia, a member of the Scientific Editorial Council, an associate professor at the Lithuanian Academy of Theatre and Music, and referred to as a master and professor. He is remembered by his sister Cecilija PĖŽELYTĖ-LAPKUVIENĖ.

Vaikystės prisiminimai kiekvieną lydi visą gyvenimą. Kai kurie vaizdai skęsta baltame rūke, kiti visai nelaukta išskyla iš atminties tolių, sugrąžindami veidus, garsus, primirštas detales. Bet su metais nė akimirkai neišdyla išgyventas emocinis tų dienų fonas, žodžiais nebeišsakomas jausmų pėdsakas širdyje ir vėlesniuose patyrimuose. Kiekvienas širdyje saugome brangiausią relikviją – tėvų namus, savo vaikystę...

Mes buvome trys: Adeodatas, gimęs 1936 metais, aš, sesuo Cecilija, gimusi 1939-aisiais, ir jaunesnioji sesutė Jovita, atėjusi į pasaulį baigiantis karui 1945-aisiais. Tėveliai pirmiausia sulaukė dvynių – Žeimelyje, mokytojų šeimoje, gimė Adeodatas ir Silvija. Deja, mažoji sesytė tėvus džiugino tiktai keturis mėnesius – su dideliu liūdesiu Tėveliai, lydimi visos mokyklos bendruomenės, ją palaidojo Žeimelio kapuose.

Mano brangaus brolio Adeodato, o ir mano bei mūsų jaunesniosios sesers Jovitos vaikystė praėjo Šiauliuose karo ir pokario metais. Augome mokytojų, senosios kartos inteligentų, šeimoje. Mūsų tėvelis Juozas Pėželis buvo baigęs Klaipėdos konservatorijos vargonų klasę, dar įgijo chorvedžio specialybę ir mūsų vaikystės ir vėlesniais metais dirbo Šiaulių miesto gimnazijų (vėliau vidurinių mokyklų), Šiaulių muzikos mokyklos mokytoju, Šiaulių mokytojų, vėliau Pedagoginio instituto, chorų vadovu, ne kartą su choralais dalyvavo įvairiose miesto ir respublikinėse dainų šventėse, muzikiniuose renginiuose, konkursuose, labai dažnai laimėdavo prizines vietas. Mama Kotryna Pėželienė, baigusi Kauno Vytauto Didžiojo universitetą, Teologijos ir filosofijos fakultetą, buvo graikų, lotynų, vokiečių kalbų mokytoja, dirbo Šiaulių berniukų (vėliau Juliaus Janonio) gimnazijos mokytoja. Brangūs tėvų paveikslai, išlikę mums gyvi per dešimtmečius, augant buvo didžiausias džiaugsmas, saugių, smagių namų įvaizdis. Tėvai buvo žinomi mieste, apsupti jaunimo, dirbo mokyklose, turėjo didelį autoritetą, buvo mokinių ir studentų mylimi ir dar ilgai atsimenami. Po karo suvargusiuose Šiauliuose, kai mane su Adu tėtis vesdavosi per miestą, neatsistebėdavome, kad jį užkalbindavo beveik kiekvienas sutiktas žmogus. Namuose dažnai skambėjo pianino garsai, tėvai turėjo didelę biblioteką, mus dažnai vesdavosi į teatrą, atvežamus koncertus, mies-

Šmaikštuolis Adas ant tėvo kelių.
Šeimos archyvo nuotrauka

to muzikinius konkursus, „Aušros“ muziejaus parodas. Kartą visa šeima nuvykome į Kauną ir net savaitę kas vakarą žiūrėjome Kauno muzikinio teatro operas ir operetas. Kol bažnyčia nebuvo atskirta nuo mokyklos, tėvelis mus vedavo klausytis vargonų muzikos koncertų Šiaulių Šv. Jurgio bažnyčioje, kur ir pats vargonavo. Šeimos tradicijos – Kūčių vakarienė su Tėvų tyliai, bet iškilmingai sakomomis kalbomis apie laiką ir gyvenimo prasmę, kvepiantis Kalėdų stalas, Velykų rytas su Aleliuja – liko kaip tų šventų šeimos dienų neišdylantys vaizdai. Namuose rinkdavosi tėvų bičiuliai, mokytojai, dvasininkai, gydytojai, kai kada apsilankydavo ir žinomi muzikai (Julius Juzeliūnas, Antanas Gimžauskas, Domas Andrusis, Kazimieras Jovaiša, Stasys Bekeris ir kt.), augdami dažnai girdėdavome jų įdomius pokalbius apie meną, literatūrą. Žinojome, kad vokiečių okupacijos metais tėvelis kartu su Šiaulių muzikos mokyklos mokytojais kaip solistas dalyvavo Šiaulių dramos teatre statomose operetėse.

Mūsų vaikystė praėjo sunkiais pokario laikais, matėme įvairių šeimos išgyvenimų, jautėme tėvų įtampą ir baimę prasidėjus vežimams į Sibirą, matėme jų nerimą dėl persekiojamų Mamos giminių, jų tremties į Sibirą ir t. t. Vaikiškos ausys įsitempusios klausydavosi neramių tėvų pokalbių... Pokario atmosfera ryškiai veikė ir mus: bijojome prarasti namus, tėvus ir ramybę... Bet gyvenimas tęsėsi. Parėjusi iš mokyklos, Mama, apžiūrėjusi namų reikalus, palinkdavo prie taisomų sąsiuvinėlių, Tėtis, sėdėdamas prie pianino, vartydavo gaidas, tyliai niūniuodamas būsimo choro repertuaro melodijas, penkiametė Jovita žaisdavo su lėle, o mudu su Adu, persidaliję rašomąjį stalą, nepakeldami akių ruošėme pamokas, skaitėme knygas, žaidėme šaškėmis...

Juozas Peželis – pokario Šiaulių muzikos mokyklos mokytojas, chorų dirigentas. Šeimos archyvo nuotrauka

Mums niekada nereikėjo tėvų perspėjimų ar pabarimų, – buvome atsakingi ir stropūs, kažkaip iš pat jaunų dienų kirbėjo vidinis nusiteikimas ir smalsumas kuo daugiau sužinoti, išmolti, perskaityti, mokslas buvo ne pareiga, o malonumas, rankos ir mintys tiesėsi į knygas, paveikslus, meno vaizdinius, viskas buvo įdomu ir trokštama. Adas iš karto pradėjo lankyti dvi mokyklas – mokėsi Berniukų gimnazijoje (vėliau perva-

Mūsų mama Kotryna Zubkevičiūtė – Panevėžio mergaičių gimnazijos mokytoja. 1935. Šeimos archyvo nuotrauka

Adas – Šiaulių Juliaus Janonio vidurinės mokyklos abiturientas.
1954. Šeimos archyvo nuotrauka

dintoje Juliaus Janonio vidurinė mokykla) ir Šiaulių muzikos mokykloje, pianino klasėje pas prof. Igną Prialgauską. Laisvo laiko lakstyti po kiemą, vaikščioti su draugais, prisimenu, jis niekada neturėjo, ir neatrodė, kad jam to reikėtų. Mokykloje jam labai gerai sekėsi humanitariniai mokslai, lietuvių kalbą

Vilniaus konservatorijos pirmo kurso studentas Adas su Tėvu. 1954.
Šeimos archyvo nuotrauka

ir literatūrą dėstė žymus mokytojas Jonas Adomaitis, kuriuo žavėjosi ir kurio bijojo visi mokiniai. Adas intensyviai skaitė grožinę literatūrą, atsimenu jį visada prie atverstos storos knygos, jis gerai rašė rašinius, kaip ir visi, laukdavo taiklių mokytojo Adomaičio įvertinimų ir replikų. Ado dienos buvo pilnos kaip akys: rytą pamokos gimnazijoje, popiet – užsiėmimai muzikos mokykloj, vakarai – namuose prie knygų ir prie pianino. Visas jo nedidelis laisvalaikis buvo kino filmų lankymas – bėgdavo į kiną kas savaitę, labai domėjosi visais po karo rodomais rusų ir užsienio kino filmais, artistais, rinko apie juos įvairias iškarpas, straipsnius...

Deja, mūsų šviesų, įdomų, nors, kaip ir visų, nelengvą to meto gyvenimą nutraukė netikėta, labai liūdna lemtis. Tik keltą mėnesių sirgusi, 1952 metais mirė brangioji mūsų Mama, kuriai tebuvo 45-eri... Penkiolikmetis Adas, trylikos aš ir septynerių Jovita, sukrėsti ir labai pasimetę, glaudėmės prie Tėvelio, kuriam pačiam labai trūko protingo, paguodžiančio žmonos balso. Deja, jam tebuvo skirta dar pagyventi tik septynerius metus... Augindamas tris vaikus, Tėvelis intensyviai ir daug dirbo, bet ir mūsų mokymusi, kasdienine buitimi, ateities pasirinkimais labai rūpinosi. Tačiau kaip ilgėjomės Mamos!.. Keičiantis metų laikams, ar snigo, ar žaliavo pavasaris – namų kertelės dažnai būdavo aplaistomos ašaromis. Brendome toliau. Bet Tėvelio mirtis 1959-aisiais, našlaičių būvis nudažė mūsų gyvenimą niūriomis spalvomis. Visą gyvenimą labai trūko Mamos, jos ramaus, išmintingo žodžio, be galo gaila buvo, kad visai nespėjome su ja išsikalbėti apie jos jaunystę, studijas universitete ir mokytojos darbą Panevėžio, Žeimelio gimnazijoje (Mamai dėstė žymiausi prieškarinio Lietuvos profesoriai, ji, kukli ūkininkų duktė, kartu studijavo, o vėliau Panevėžyje ir mokytojavo su Salomėja Nėrimi) – ir ta mūsų širdgėla su metais nesumažėjo. Ne mažiau brangi mums liko ir Tėvelio namų aplinka: jį, vienintelį brolių, taip mylėjusios septynios seserys rūpinosi šiltai paguosti ir mus, našlaičius.

Toliau siekėme mokslo. Kantrusis ir darbštusis mūsų Adas 1954-aisiais gerai išlaikė baigiamuosius muzikos mokyklos egzaminus ir sidabro medaliu baigė vidurinę mokyklą. Tėvelis rūpinosi, kaip Aduką išleisti į Vilniaus konservatoriją, kaip jis ten gyvens, kur valgys, dažnai važiuodavo jo aplankyti, labai džiaugėsi pirmiesiems studijų metams suradęs jam privačią valgyklą, kur Adas gaudavo sočius pietus.

Kai Adas išvažiavo mokytis į Vilnių, bendravom nebe taip glaudžiai. Jis labai įsitraukė į muzikos studijas, džiaugėsi, kad jam atsivėrė muziejai, bibliotekos fondai – jis buvo fanatiškai darbštus, akys degdavo džiaugsmu išgirdus naujus muzikos kūrinius, išgijus plokštelę, perskaičius knygų šūsnis (ėmė mokytis lenkiškai, angliškai, rusiškai, daug ką skaitė originalo kalba). Iš nedidelių savo lėšų anksti ėmė pirkti įvairias knygas, vėliau daugiau apsiribojo muzikos literatūra ir pasauline klasika, labai mėgo pirkti atvirukų komplektus, o ką jau kalbėti apie įvairiausių atlikėjų klasikinės muzikos plokšteles... Kai išvyko studijuoti į aspirantūrą Maskvoje, jo grįžimas į Šiaulius vasaros atostogų mums būdavo didelis įvykis... Šiauliuose traukinys Maskva–Kalinigradas arba Adleris–Ryga stovėdavo tik penkias minutes, ir mes su seserimi perone įsitempusios laukdavome, kokį pamatysime išsiilgtą brolių, kaip Adui pavyks išsikelti iš traukinio dėžių dėžės su knygomis iš Mask-

vos knygynų... Nors pats savo drabužiams Adas nesuteikdavo reikšmės, augančias seseris, kurias tyliai, be garsių žodžių labai mylėjo, visada nustebindavo lauktuvėmis – iš dėžių tarp knygų ištraukdavo mums po vasarinę suknelę, lengvus sportbačius, šalikėlių... Atsidėkodamos lepindavome jį kepanais blynais, – Adui tai buvo skaniausias valgis...

Mūsų brolis nuo mažens buvo labai įdomus, žaismingas. Kaip prisimena jo vyresniosios pusseserės, jau keturmetis jis mokėjo krėsti juokus, užduodavo įdomių klausimų, „mandriai“ pats atsakinėdavo į jų pastabas. Prisimenu, kaip karo metus praleidome didelėje Mamos tėvų sodyboje Kėdainių krašte. Praūžus karui, liko sudegę ištisi kaimo trobesiai, pas mūsų senelius ilgokai gyveno gal kelios kaimo padegėlių šeimos, tad porą metų kartu augome didžiausias būrys vaikų. Adas mėgdavo pokštus, sugalvodavo visokių įdomių žaidimų, stebindavo siurprizais ir netikėtomis išdaigomis. Kartą niekam nematant devynmetis pokštininkas įlipo į labai aukšto beržo pačią viršūnę ir ten prabuvo gal kokias šešias valandas. Visi suskato jo ieškoti, aš verkiau, Mama šaukė: Aduti... Aduti... o jis, apsikabinęs siūbuojančią viršūnę, tyliai stebėjo kiemo gyvenimą nuo debesų... Karo pabaiga, kaimo gyventojų slapstymasis naktimis miško bunkeryje, gaisrai, skeveldros, šaudymai gąsdino visus, – liko nemaža šurpių prisiminimų. Adas jau tada nemėgo daug plepėti, būdavo mažus ir susikaupęs...

Kad ir subrendęs, tapęs dėstytoju, Adas išliko toks pat kuklus, drovus, kantrus ir rūpestingas. Mes jį branginome ir sielojomės dėl jo gyvenimo būdo netausojant sveikatos, per daug laiko praleidžiant prie rankraščių ir knygų. Bet ir gėrėjomės jo atsidavimu, nenusakoma kantrybe ir visą amžių – įkvėptu mokymusi, studijomis, konspektavimu, straipsnių rengimu, redagavimu, muzikos tekstų analizavimu, knygų rašymu ir t. t. Jis buvo fanatiškai darbštus, visai neskyręs dėmesio prabangesnei buičiai, nesiekęs išgarsėti, praturtėti, mylėjęs savo vaikus, dėmesingas senstantiems giminėms, branginęs draugus ir bičiulius, pasiruošęs atjausti kitus, ką turėdamas pasidalyti. Dažnai spausdavo širdį, kad mūsų broliui taip sunku pasirūpinti savo sveikata, normalesnėmis atostogomis, elementariu poilsiu... papriekaištavus jis visada atsakydavo tą patį – nieko man nereikia, man tik labai trūksta laiko...

Mus aplankydamas Adas visada nustebindavo savo empatiškomis dovanėlėmis, – jis turėjo ypatingą gebėjimą pajusti, kas tave labiausiai galėtų nudžiuginti. Aš ir dabar rytą pradėdau sukdamą Ado dovanoto nedidelio radijo aparato mygtuką, o Jovita vis dar ruošia arbatą Brolio padovanotame termose...

Kai jį, sulaukusį 60-ties, Jovita ir aš norėjome pasveikinti, ilgai neradome norimos dovanėlės. Tada sukūrėme jam eiles ir nupirkome 60 rožyčių. Aišku, karštą rugpjūčio pabaigos dieną radome jį konservatorijoje prie knygų. Ir dabar dar atminty gyvas vaikiškas Ado nudžiugimas paėmus puokštę... Tuščiaime koridoriuje jis sustojo prie budėtojo: „Žiūrėkit, kaip mane seserys pasveikino!..“

Meilė vienas kitam lydėjo mus, tris vaikus, visą gyvenimą, nes mūsų visų širdy liko neišmyletų tėvų paveikslai ir toji vaikystės namų aura, kurios šviesoje taip gera buvo ateiti į šį pasaulį. Todėl taip skaudėjo širdį išgyvenant vienas kito sunkumus, ligas ir – baisiausia – brangaus Ado netektį.

Adas – Maskvos konservatorijos aspirantas su profesoriumi Romanu Gruberiu. 1959. Šeimos archyvo nuotrauka

Guodžiamės poeto žodžiais:

*Geresnės kaip laikas gydyklos nerasi,
Kentėjęs ir verkęs, laiku apsiprasi.
Palaiminta laiko gydykla,
Kančia – tai laiko mokykla...*

Cecilija PĖŽELYTĖ-LAPKUVIENĖ

Adeodatas su seserimis Cecilija ir Jovita Šiauliuose, susirinkę paminėti tėvų 90-metį (tėvai buvo vienmečiai, gimę 1907-aisiais) prie Šv. Jurgio bažnyčios. 1997. Šeimos archyvo nuotrauka

